

Sammanfattande av Slutrapport BUSA-projektet 2015-2017

Utvecklingsarbete kring barn och unga som
anhöriga i Örebro län

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Bakgrund och syfte	3
Syfte och mål.....	3
Projekt mål	3
Metod	4
Länsövergripande kartläggning.....	4
BUSA-metoden – ett kunskapsbaserat arbetssätt.....	5
Resultat	6
Del 1: Kartläggning av arbetet kring barn som anhöriga.....	6
Del 2: BUSA-metoden – en kunskapsbaserat arbetssätt.....	7
Diskussion	11
Metoddiskussion.....	11
Resultatdiskussion	13
Slutsats	14
Referenser	15

Denna rapport är en sammanfattning av slutrapporten för BUSA-projektet 2015-2017. Fullständig slutrapport och annat material som har skapats under BUSA-projektet hittar du på www.karlskoga.se/busar.

Sammanfattning

Under 2015 gav FN:s Barnrättskommitté Sverige skarp kritik med utgångspunkt i hur landet levde upp till Barnkonventionen. Främst utifrån barn i utsatta situationer. Samma år påbörjades utvecklingsarbetet BUSA – Barn och Unga Som Anhörig. Projektet har genomförts 2015-2017 i syfte att skapa ett systematiskt, långsiktigt och hållbart arbetssätt för kommuner och regioner där barnperspektivet genomsyrar och tillämpas inom arbetet kring familjer med psykisk ohälsa och missbruk. Projektet har fokuserat på verksamheter inom psykiatri och socialtjänst.

Resultatet från genomförd länsövergripande kartläggning åskådliggjorde ojämlika förutsättningar för anhöriga barn i Örebro län. Möjligheten till hjälp och stöd berodde på var barnet bodde, vilken problematik föräldern hade, var föräldern fick hjälp samt vem som hjälpte föräldern. Trots rådande lagstiftning och Barnkonventionen fanns brister som medförde att anhöriga barns rättigheter inte uppfylldes. För att genomföra en förändring i arbetet kring målgruppen krävdes systematiska, långsiktiga och hållbara arbetssätt samt tydliggörande från politiker och chefer att utvecklingsarbete kring målgruppen ska prioriteras.

Resultatet från kartläggningen utkristalliserade ett förslag till processarbete för att forma systematiska, långsiktiga och hållbara arbetssätt. Genom processarbete i pilotverksamheter har ett arbetssätt utformats, kallat BUSA-metoden, vilket har utgjort ett metod- och processtöd i arbetet. Genom att utgå från verksamheternas behov och delaktighet i utvecklingsarbetet har verksamheterna ökat sin inkludering av barn som anhöriga i ordinarie arbete genom ökad samsyn och fokus på målgruppen. Resultatet visade att förändring i arbetssätt är möjlig när vilja finns.

Trots de skyddsnät som finns i lagstiftning och Barnkonvention behövs systematik och kunskap för att implementera arbetet med barn som anhöriga i ordinarie arbete. För att uppfylla anhöriga barns rättigheter krävs en prioritering på olika nivåer som uppnås genom systematiskt, långsiktigt och hållbart arbete.

Bakgrund och syfte

Att investera i insatser som främjar barn och ungas hälsa och därmed skapa jämlika uppväxtvillkor är av stor vikt både för det enskilda barnet och för den framtida samhälls- och folkhälsoutvecklingen¹. Barn och unga i familjer med missbruk och psykisk ohälsa har både rätt till och behov av att uppmärksammas samt få information och stöd utifrån sin situation. I Örebro län finns stödverksamheter till barn i familjer med missbruk och psykisk ohälsa. Det finns också ett flertal föräldrar som får stöd inom socialtjänster och psykiatrins verksamheter². Dock har det för flertalet stödverksamheter varit svårt att hitta och rekrytera anhöriga barn. Detta innebär att barnen inte får ta del av det stöd de har rätt till. Med detta som bakgrund har BUSA-projektet genomförts i syfte att ta fram ny kunskap om grundförutsättningarna för att förbättra arbetet med att alla ska uppmärksamma barnen för att i nästa steg se till att barnen får det stöd de behöver. Genom projektmedel från Folkhälsomyndigheten samt på uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län har folkhälsonämnden i Karlskoga och Degerfors kommuner haft i uppdrag att under att samordna det regionala utvecklingsarbetet. Projektet förväntades utveckla arbetssätt med utgångspunkt i behov för målgruppen, vilket uppmärksammats genom tidigare regionala projekt, befintliga stödgruppsnätverk samt Junisrapporten.

Syfte och mål

Projektets syfte har varit att skapa ett systematiskt, långsiktigt och hållbart arbetssätt för kommuner och region/landsting där barnperspektivet genomsyrar och tillämpas inom arbetet kring familjer med psykisk ohälsa och/eller missbruk.

Projekt mål

Huvudmål: Stöd till barn och föräldrar ska ges genom ett välfungerande arbetssätt. Arbetssättet ska medföra att barn med risk att fara illa identifieras och därmed ska få information och stöd.

Delmål 1: Genomföra en kartläggning och analys av verksamheters behov av kompetenshöjning och stöd i arbetet med att utveckla arbetssätt och rutiner för att upptäcka och erbjuda stöd till barn och unga i familjer med missbruk och psykisk ohälsa.

Delmål 2: Analys av förutsättningar för ett långsiktigt och hållbart arbetssätt för att upptäcka och erbjuda stöd till barn och unga i familjer med missbruk och psykisk ohälsa

Delmål 3: Skapa en långsiktig plan utifrån analysen. Planen ska innehålla SMARTa mål (Specifikt, Mätbart, Accepterat, Realistiskt, Tidsbundet), prioriterade aktiviteter, plan för implementering, plan för vidmakthållande samt en utvärderingsplan.

Delmål 4: Att arbeta utifrån den utarbetade planen från delmål 3, vilken kan komma att innebära kompetenshöjande aktiviteter och att stödja och handleda verksamheter i implementeringen att påbörja nya arbetssätt och rutiner.

¹ Leifman, H., Raninen, A. & Sundelin, M. (2014).

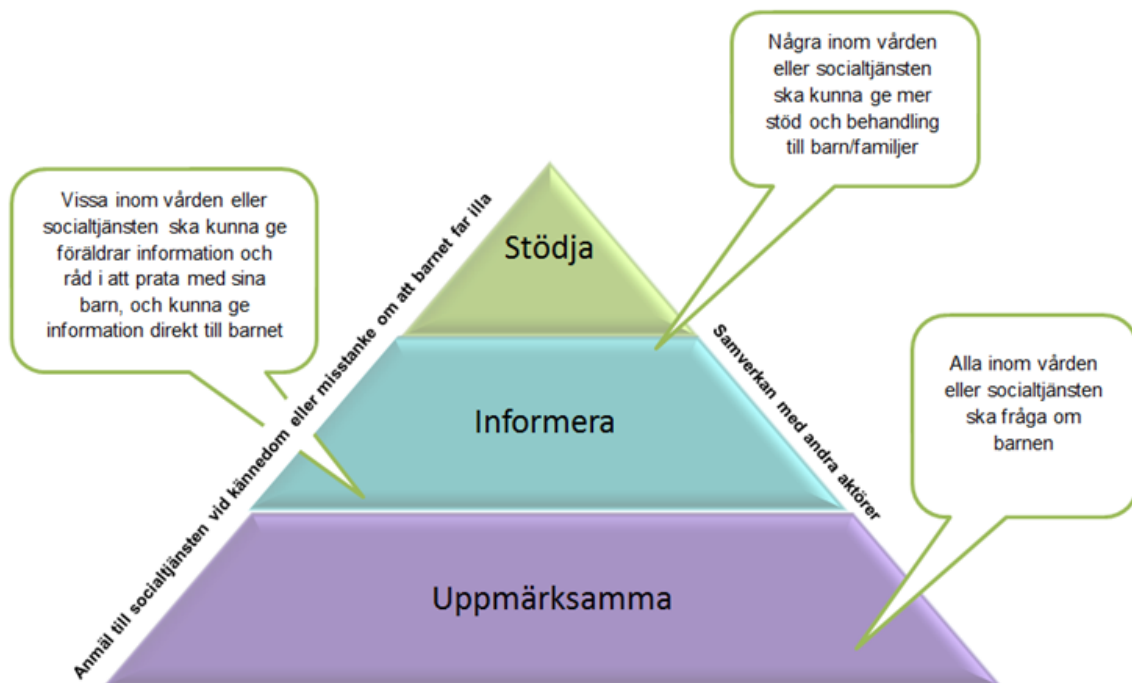
² Sveriges kommuner och landsting. (2013).

Metod

Grunden i BUSA-projektet utgjordes av tre teoretiska utgångspunkter – *Pyramiden för arbete kring barn och unga som anhöriga*, *Community readiness model* och *European Drug Prevention Quality Standards*. Utgångspunkterna valdes då de utgår från ett processinriktat förhållningssätt, vilket utgör grunden i projektets syfte och mål. Samtidigt kompletterar de varandra för att utgå från ett kunskapsbaserat arbetssätt.

Pyramiden för arbetet kring barn och unga som anhöriga

Pyramiden för systematiskt arbete kring barn och unga som anhöriga har utgjort ett analys- och metodstöd då den utgår från lagstiftning som berör målgruppen. Under projektets gång har pyramiden utvecklats och anpassats för att passa projektets berörda verksamheter samt det arbetssätt som har utformats inom projektet. Modellen presenteras i figur 1.

Figur 1. *Pyramiden för arbetet kring barn och unga som anhöriga*

Länsövergripande kartläggning

En kartläggning genomfördes som uppstart på projektet. Syftet var att undersöka och analysera verksamheters behov av kompetenshöjning och stöd i arbetet med att utveckla arbetssätt och rutiner för att upptäcka och erbjuda stöd till anhöriga barn och deras föräldrar. Syftet var också att analysera förutsättningar för ett långsiktigt och hållbart arbetssätt. Kartläggningen genomfördes i Örebro län med fokus på socialtjänst och psykiatri.

För mer information om kartläggningen finns en summerande rapport på hemsidan www.karlskoga.se/busa

BUSA-metoden – ett kunskapsbaserat arbetssätt

Resultatet från den länsövergripande kartläggningen utkristalliserade ett förslag till processarbete för att forma systematiska, långsiktiga och hållbara arbetssätt utifrån *Pyramiden för arbetet kring barn och unga som anhöriga*. Processarbetet har testats som metod inom fem pilotverksamheter. Metoden har sin grund i *EDPQS* och har i nästa steg anpassats för att fokusera på konkret arbete med barn och unga som anhöriga i verksamheter. Utgångspunkten för implementeringen har varit *Ramverk för implementering med kvalitet*³. Som en viktig del i att omvandla idé till verklighet har en struktur för tydlig implementering använts. Strukturen har byggts på följande frågeställningar: varför, vad, hur, när, vem och med vad. Nedan presenteras varje steg i BUSA-metoden. På hemsidan www.karlskoga.se/busar hittar du metoden i sin helhet.

- **Grundförutsättning:** Tydlig styrning och ledning samt samsyn i verksamheten att målgruppen ska prioriteras
- **Steg 1:** Kartlägg och analysera behov och resurser
- **Steg 2:** Sätt upp mål för utvecklingsarbetet
- **Steg 3:** Stanna upp och planera vad som ska genomföras
- **Steg 4:** Utforma en plan för hur utvecklingsarbetet ska genomföras
- **Steg 5:** Genomför det planerade utvecklingsarbetet
- **Steg 6:** Följ upp och utvärdera utvecklingsarbetet
- **Steg 7:** Förbättra arbetet med hänsyn till uppföljning och utvärdering
- **Steg 8:** Sprid utvecklingsarbete och arbetssätt

Pilotverksamheter

Nedan presenteras de fem enheterna som varit pilotverksamheter i projektet.

- Tre av enheterna fanns organisatoriskt inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg i en kommun i Örebro län. Huvuduppdraget inom två av tre enheter var främst kopplat till vuxna. En enhet hade barn och familj som huvuduppdrag.
- Två av enheterna fanns organisatoriskt inom psykiatrin, Region Örebro län. Enheterna har både ungdomar, unga vuxna och vuxna som patienter. Vanligast inom dessa enheter var längre behandlingar med regelbunden patientkontakt.

³ Folkhälsomyndigheten. (2015).

Resultat

Del 1: Kartläggning av arbetet kring barn som anhöriga

Med hänsyn till projektets delmål 1 och 2 genomfördes en kartläggning och analys över arbetet med barn som anhöriga i Örebro län. På hemsidan www.karlskoga.se/bus hittar du komplett rapport. Nedan presenteras en sammanfattning av den länsövergripande kartläggningen.

Grundförutsättningar för ett hållbart och långsiktigt arbete

En grundförutsättning som lyftes och efterfrågades vid kartläggningens genomförande var tydlig styrning och ledning i arbetet med anhöriga barn. Engagemang från chefer och politiker lyftes även som en grundförutsättning för att implementera ett systematiskt, långsiktigt och hållbart arbete. Majoriteten av chefer som tillfrågats upplever att det finns möjlighet till att utveckla arbetet.

Ytterligare grundförutsättningar som i stor utsträckning efterfrågades vid kartläggningens genomförande var:

- Ekonomiska och personella resurser
- Nyckelpersoner med tydligt uppdrag
- Samordning av arbete
- Kännedom och kunskap om rådande lagstiftning

Styrdokument och rutiner

Väl fungerande och implementerade styrdokument, handlingsplan, rutiner och checklistor ansågs vara framgångsfaktorer i ett systematiskt arbete. Dokumenten lyftes som ett verktyg för stöd i ett systematiskt, långsiktigt och hållbart arbetssätt. Denna typ av dokument saknades i majoriteten av verksamheterna. Samtliga chefer som uppgav att det fanns befintliga dokument ansåg att dessa behöver utvecklas.

Kompetensutveckling och handledning

Behovet av kompetensutveckling följer barnets behov av att uppmärksammas samt behovet av information och stöd. Sammanfattade förslag på kompetensutvecklingsområden presenteras nedan:

- Lagstiftning utifrån anhöriga barn och unga
- Kunskapsökning om anhöriga barn riktat till politiker, chefer respektive medarbetare
- Handledning och metoder i arbetet kring anhöriga barn och deras föräldrar

Samverkan utifrån ett barnrättsperspektiv

Samverkan ur ett barnrättsperspektiv lyftes som en förutsättning för att erbjuda rätt stöd utifrån barn och ungas behov. Samverkan, både internt och externt, efterfrågas i majoriteten av verksamheterna.

Uppföljning och utvärdering

Uppföljning och utvärdering var enligt kartläggningen ett efterfrågat utvecklingsområde. Detta ansågs som en viktig kvalitetssäkring samt en förutsättning för att kunna utveckla arbetet kring målgruppen.

Del 2: BUSA-metoden – en kunskapsbaserat arbetssätt

För att nå delmål 3 och 4 testades ett kunskapsbaserat tillvägagångssätt för att forma systematiskt, långsiktigt och hållbart arbete inom de olika pilotverksamheterna. Utgångspunkterna har varit BUSA-metoden, men anpassningar har gjorts efter behov.

På hemsidan www.karlskoga.se/bus finns två rapporter över pilotverksamheternas arbete och mer ingående resultat efter arbetet med BUSA-metoden

Förändring inom piloterna under BUSA-projektet

Ökad samsyn och fokus inom samtliga pilotverksamheter

Förutsättningarna och vart i arbetet piloterna fann sig vid uppstart av arbetet såg olika ut. Då pilotverksamheternas arbete följdes upp gick det att avläsa ett ökat fokus på arbetet med barn och unga som anhöriga. Genom det fokuserade arbete hade också samsynen kring arbetet förbättras. En förutsättning för förändring var att tydliggöra uppdraget kring målgruppen. Inom fyra av fem pilotverksamheter upplevdes uppdraget som mycket tydligt eller tydligt av medarbetarna. En förändring gick inte att avläsa då denna fråga endast ställdes vid andra mätpunkten. Dock var ökad tydlighet i uppdraget något som efterfrågades vid genomförande av fokusgrupper med personalen i början av pilotperioden.

Förändring inom de psykiatriska enheterna

På de psykiatriska enheterna lades främsta fokus på att förbättra arbetet med att informera och stödja föräldern i sitt föräldraskap samt se till att barnet får den information och stöd den behöver. Vid uppföljning fanns det vissa skillnader i utfall.

Enhet	Förbättrat	Oförändrat	Försämrat
Enhet 1	10 indikatorer	10 indikatorer	2 indikatorer
Enhet 2	13 indikatorer	4 indikatorer	5 indikatorer

Tabell 1. *Sammanställning av de förändringar som skett inom de psykiatriska enheterna vid arbetet i BUSA-projektet*

Här presenteras en sammanfattning av vad som förändrats. Det hade skett en positiv förändring vad gäller att informera och stödja främst föräldrarna i sitt föräldraskap. Detta gick även att följa via KVÅ-kod⁴ där antalet samtal med vuxen patient om minderårigs behov och möjlighet till stöd hade mer än fördubblats på ena enheten och ökat med ca 60 % på den andra enheten. Förändringen som gick att avläsa i KVÅ-koden kan dels bero på ökat antal samtal, dels ökad registrering av KVÅ-koden. Oavsett är ökningen positiv men på olika sätt då det är ett verktyg för att följa arbetet över tid.

Att erbjuda stöd till föräldern i sitt föräldraskap hade förbättrats på den ena enheten och försämrats på den andra enheten.

Kännedom om vilka stödinsatser som finns var oförändrat under pilotperioden då det var nästa steg i enheternas arbete efter avslutat samarbete i projektet.

Det gick att avläsa en förbättring i kännedom om rutiner och checklistor som styr arbetet på enheterna. På båda enheterna gick det att avläsa en ökad bekvämlighet i att fråga om patienten har barn samt att vidare prata med föräldrar om deras barn.

I denna sammanfattande rapport har resultatet från samtliga indikatorer slagits samman för båda enheterna. I diagram 1 går det att avläsa hur de olika indikatorernas förändring mellan mätpunkterna.

⁴ KVÅ-kod (Koder för klassifikation av vårdåtgärder) DU055 Samtal med vuxen patient om minderårigs behov och möjlighet till stöd. Mätpunkt för avläsning var efter genomfört 2016 samt i mitten av november 2017.

Förändring i arbetet kring barn som anhöriga

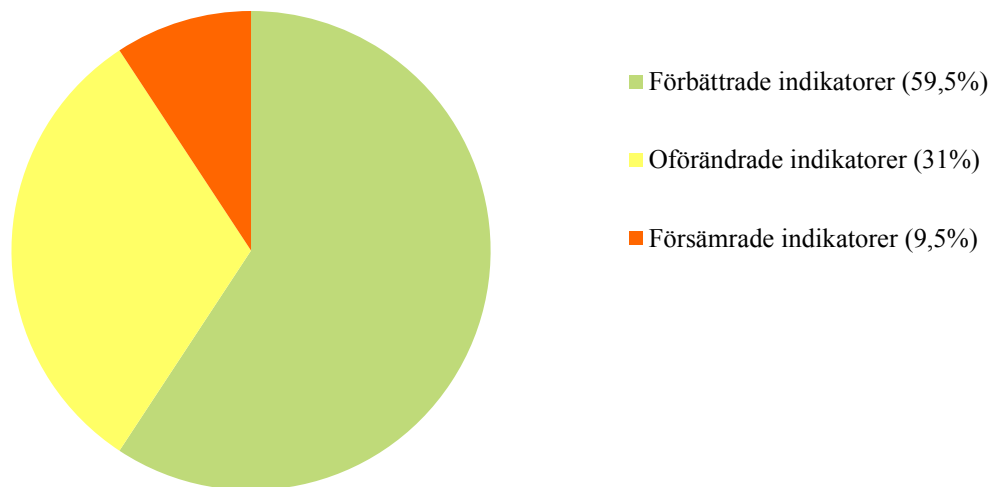

Diagram 1. Total förändring på de psykiatriska enheterna i arbetet med att uppmärksamma, informera och stödja anhöriga barn och deras föräldrar

Långsiktigt och hållbart arbete inom psykiatriska enheter

Under projektiden hade enheterna fokus på att skapa en systematisk, långsiktig och hållbar struktur för arbetet med barn som anhöriga. Detta för att tydliggöra hur arbetet ska vidmakthållas över tid. För att fortsätta implementering, utveckling och vidmakthållande av strukturen kommer enhetschef och enheternas barnombud fortsätta träffas för att diskutera utvecklingsarbetet. Arbetet med barn som anhöriga kommer följas upp genom frågeställningar och KVA-koder vid arbetsplatsträffar. Utöver detta kommer en större uppföljning genomföras årligen.

Förändring inom enheterna i individ- och familjeomsorgen

Enheterna inom individ- och familjeomsorgen hade olika fokus då uppdragen ser olika ut, vilket resulterar i olika behov av utvecklingsarbete. Vid uppföljning fanns det skillnader i utfall vilket presenteras i tabell 1.

Enhet	Förbättrat	Oförändrat	Försämrat
Enhet 1a	8 indikatorer	11 indikatorer	2 indikatorer
Enhet 1b	13 indikatorer	5 indikatorer	2 indikatorer
Enhet 2	17 indikatorer	3 indikatorer	2 indikatorer
Enhet 3	12 indikatorer	7 indikatorer	3 indikatorer

Tabell 2. *Sammanställning av de förändringar som skett inom individ- och familjeomsorgen vid arbetet i BUSA-projektet*

Här presenteras en sammanfattning av vad som förändrats. Kunskap, kännedom och användning av rutiner för att uppmärksamma barnet hade förbättrats på majoriteten av enheterna. Samtliga enheter har förbättrat resultat vad gäller att fråga om det finns barn samt fråga om barnets situation. Det går att avläsa en ökad bekvämlighet på den enheten som har haft minst personalomsättning under pilotperioden. En enhet har förbättrat arbetet med att fråga om föräldraskapet med hänsyn till barnets situation.

Vad gäller att ge information till både barn och föräldrar så varierar utvecklingen mellan enheterna. Vissa indikatorer kopplat till att informera hade försämrats på den enheten med högst personalomsättning. En annan enhet skapade en tydlig arbetsfördelning där ett mindre antal medarbetare tar samtliga samtal med föräldrar om deras barns behov och situation.

Den enhet som arbetade med barn hade redan innan arbetet mycket god kännedom om stödinsatser till barn och rekommenderade och erbjöd dessa. Det som förbättrades var att även erbjuda stöd till föräldern i sitt föräldraskap. På de andra enheter som arbetade med främst vuxna hade kännedomen om vilka stödinsatser som fanns förbättrats på ena enheten och försämrats på den andra enheten.

Mellan mätperioderna hade kommunens stödverksamhet för anhöriga barn för första gången på flera år lyckats rekrytera så många barn att de kunde starta upp en grupp på 8 st barn.

I denna sammanfattande rapport har resultatet från samtliga indikatorer slagits samman för samtliga enheter. I diagram 2 går det att avläsa hur de olika indikatorernas förändring mellan mätpunkterna.

Förändring i arbetet kring barn som anhöriga

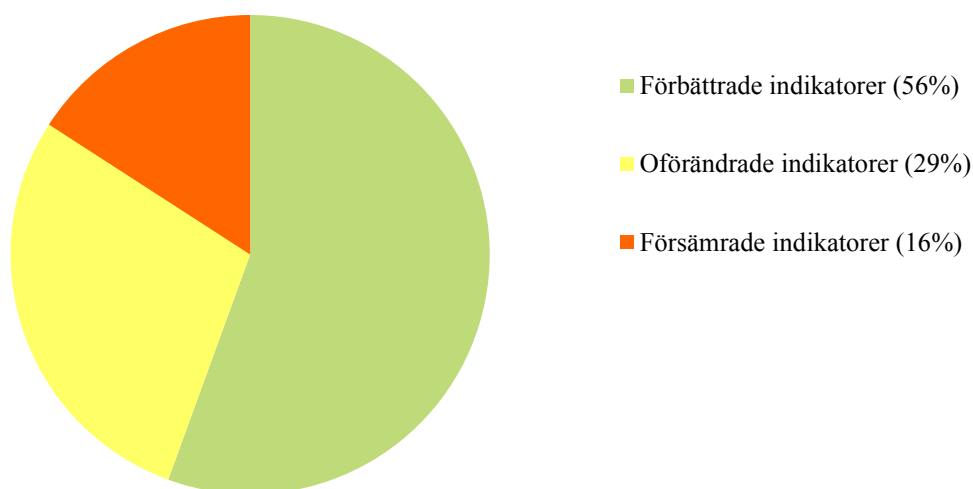

Diagram 2. Total förändring på de enheterna inom individ- och familjeomsorgen vad gäller arbetet med att uppmärksamma, informera och stödja anhöriga barn och deras föräldrar

Långsiktigt och hållbart arbete inom individ- och familjeomsorg

För att vidmakthålla samt skapa ett långsiktigt och hållbart arbete med barn som anhöriga påbörjades arbetet med att lyfta målgruppen i riktlinjer, rutiner, introduktionsplaner och policydokument under projektiden. För att vidmakthålla och utveckla processen kommer enhetscheferna ha regelbundna möten även efter projektslut. Detta var planen redan från början, vilket har resulterat i att en person från länsdelens folkhälsoteam deltagit på flertalet av mötena. Syftet med detta var att följa processen dels för att kunna fortsättningsvis erbjuda visst processtöd till enheterna, dels för att kunna sprida kunskapen om arbetssättet till övriga kommuner i länsdelen. Enheterna har fört in uppföljning av arbetet med barn som anhöriga i ledningens årshjul. Arbetet kommer även följas upp kontinuerligt på arbetsplatsträffar. Vid annonsering, rekrytering och introduktion kommer uppdraget kring anhöriga barn och deras föräldrar förtydligas.

Diskussion

Metoddiskussion

Den övergripande kartläggningen synliggjorde behovet av att utforma systematik i arbetet kring barn och föräldrar i familjer med missbruk och psykisk ohälsa. Valet av projektmetod bygger på befintlig evidens samt kunskapsbaserade verktyg för förändringsarbete. Val av metod var anpassat till att utvecklingsarbetet inom BUSA-projektet har krävt ett

processinriktat förhållningssätt där varje steg varit viktigt för ett långsiktigt och hållbart arbete.

Kunskapen som kom fram i den länsövergripande kartläggningen utkristalliserade två riktningar. Det ena behovet var att genomföra pilotverksamheter för att prova det arbetssättet som utformades genom kartläggningens resultat., vilket har utgjort kärnan i BUSA-projektet. Det andra behovet var att aktualisera vikten av övergripande utvecklingsarbete för att minska de ojämlika uppväxtvillkoren inom målgruppen. Baserat på etiska överväganden har därför vikten av att utveckla arbetet med barn som anhöriga lyfts i processer och forum där det finns förutsättningar för att utveckla arbetet. Både på strategiskt och verksamhetsnära nivå. Vald metod i projektet har påverkats av omvärlden. Samtidigt har också projektet påverkat en del av omvärlden. Förändringar och processer som skett nationellt, regionalt och lokalt i anslutning till projektet samt under projekttiden presenteras den kompletta slutrapporten för BUSA-projektet.

Pyramiden för arbetet kring barn och unga som anhöriga har utgjort ett metodstöd och pedagogiskt verktyg under hela projekttiden. Modellen har hjälpt till att tydliggöra de olika delarna i arbetet samt hur de hänger ihop. Pyramiden har hjälpt till att synliggöra vad som ska göras, vem som ska göra vad, att samverkan krävs samt att orosanmälan är ett verktyg vid behov.

Syftet med BUSA-projektet var att hitta ett systematiskt, långsiktigt och hållbart arbetssätt. I samband med att den länsövergripande kartläggningen genomfördes blev det tydligt att det inte går att hitta ett unikt arbetssätt som går att applicera på samtliga verksamheter inom kommun och region/landsting. Därför formades BUSA-metoden, en metod anpassad till verksamheternas behov, förutsättningar, variation och förändringsbenägenhet. Metodens syfte var att ge stöd till verksamheter som vill utveckla ett systematiskt, långsiktigt och hållbart arbetssätt kring anhöriga barn och deras föräldrar. Med utgångspunkt i den lokala kartläggningens resultat och verksamheternas delaktighet och lokalkännedom formades det förändringsarbete som behövdes i respektive verksamhet. En styrka med detta processinriktade arbetssätt var att verksamheterna bjuds in till delaktighet och ägandeskap i att forma sitt eget utvecklingsarbete. Detta i sin tur ökar möjligheten till hållbar förändring och vidmakthållande.

Både den valda projektmetoden och BUSA-metoden kräver uthållighet och tillit till processens gång. Utvecklingen av ett systematiskt arbetssätt bör vara ständigt pågående, då verksamheter förändras samt att det hela tiden kommer nya barn och föräldrar. I genomförandet av pilotverksamheterna fanns en tidsbegränsning mellan kartläggning och uppföljning, då BUSA-projektet skulle avslutas. Då utvecklingsarbete och förändringar i verksamheter tar tid, är det önskvärt att flera mätningar genomförs längre fram för att kunna undersöka om arbetssättet blev hållbart och implementerat över tid.

Resultatdiskussion

BUSA-projektet har aktualiserat att det råder ojämlika förutsättningar för anhöriga barn och unga i Örebro län. Var det anhöriga barnet bor samt var föräldern får stöd är två aspekter som hade stor inverkan på om barnet uppmärksammades eller inte. Kartläggningens resultat belyser behovet av ökad kännedom om rådande lagstiftning, vilket är en förutsättning för att få effekt i praktiken. Det finns en god vilja och engagemang i flera verksamheter att bygga upp ett systematiskt arbete, vilket har ökat under tiden BUSA-projektet har genomförts. En förutsättning för att lyckas är tydlig styrning och ledning i frågan.

Resultatet visar att BUSA-metoden har lett till förändringar i verksamheter som prioriterat arbetet med barn och unga som anhöriga. Processarbetet har bidragit till ökad kunskap, tydlighet och samsyn, vilket har ökat förutsättningarna att omsätta rådande lagstiftning till verklighet. Resultatet visar att BUSA-metoden kan användas som ett steg i rätt riktning för att verkställa barns rätt som anhöriga. Med en viss reservation för att arbetet inte har följts över en längre tid är resultatet baserat på två mätpunkter med ett års mellanrum. De verksamheter som valde att utveckla sitt arbete kring barn som anhöriga genom pilotverksamheter var vid pilotstart medvetna att arbetet behövde utvecklas. Cheferna i pilotverksamheterna såg arbetet som nödvändigt för att uppnå rådande lagstiftning. Med utgångspunkt i det synsättet fanns en medvetenhet att cheferna var ansvariga för att skapa de förutsättningar som krävdes för att nå förändring. Chefernas synsätt och förhållningssätt ses som en av framgångsfaktorerna till att det på kort tid skedde en förändring i rätt riktning. Genom chefernas engagemang har arbetet möjlighet att utvecklas långsiktigt och hållbart via en grund som utformats genom BUSA-metoden.

Projektets resultat kan användas som stöd till andra som ser behov av utveckling kring målgruppen anhöriga barn och unga. Vid överföring till andra verksamheter är det viktigt att utgå från verksamheternas ordinarie arbete. Med utgångspunkt i projektets resultat ses detta som en förutsättning vid utformning av ett långsiktigt och hållbart arbetssätt. Metoden som är testad kan anpassas och appliceras på lokal och regional nivå.

Projektets huvudmål var att *stöd till barn och föräldrar ska ges genom ett välfungerande arbetssätt. Arbetssättet ska medföra att barn med risk att fara illa identifieras och därmed ska få information och stöd.* Det går att avläsa en viss förbättring under projekttiden vad gäller uppmärksamma, informera och stödja anhöriga barn och deras föräldrar. Den önskade långsiktiga effekten av utvecklingsarbetet var att öka välbefinnandet samt förebygga ohälsa i målgruppen barn och unga som anhöriga. Ett systematiskt, långsiktigt och hållbart arbetssätt för att uppmärksamma samt informera och stödja målgruppen är ett resultat som de deltagande verksamheterna hade möjlighet att påverka. Effekterna i form av ökat välbefinnande hos barn som anhöriga kan uppstå som en följd av insatser och resultat på längre sikt efter projektets avslut. Projektet har trots den begränsade tiden uppnått ökad samsyn och fokus på målgruppen samt ökad kompetens. Dessa förändringar ses som nyckelförutsättningar för att nå en förändring för anhöriga barn över tid.

BUSA-projektet belyser att det finns ett stort behov av fortsatt fokus på målgruppen barn och unga som anhöriga. I Örebro län finns ingen tydlig ägare av behovet att minska de ojämlika förutsättningarna för målgruppen då det är ett tvärasektoriellt utvecklingsområde som rör verksamhet för vuxna respektive barn. Detta gör frågan ytterst angelägen för nationella, regionala och lokala utvecklingsarbeten framöver. Anhöriga barn finns i alla kommuner som geografiskt område. Under projektiden har intresset för att utveckla arbetet ökat, vilket resulterat i att flera verksamheter efterfrågat metod- och processtöd vid projektets avslut.

Det krävs systematik och struktur för att uppmärksamma varje barn. Resultatet efter genomförande av BUSA-metoden visar att det inte behöver handla om allt för stora utvecklingsarbeten då effekt kan nås genom olika förändringar i det ordinarie arbetssättet. För att uppnå förändring krävs en vilja och en insikt var verksamheten befinner sig för att kunna inleda utvecklingsarbetet på rätt sätt.

Utvecklingsarbete kring barn och unga som anhöriga bör pågå kontinuerligt. Behovet kvarstår efter BUSA-projektet. För pilotverksamheterna är det viktigt att hålla i och hålla ut för att de goda resultaten ska bestå. Resultatet leder förhoppningsvis till att fler barn och unga får stöd i sin situation som anhörig. För verksamheter i Örebro län är det viktigt att se över sitt eget arbetssätt kring anhöriga barn och deras föräldrar.

Slutsats

Anhöriga barn har rätt att bli uppmärksammade samt erbjudas information och stöd. Under projektets gång har ojämlika förutsättningarna för anhöriga barn synliggjorts på flera olika sätt. Möjligheten till hjälp och stöd beror på var det anhöriga barnet bor, vilken problematik föräldern har, var föräldern får hjälp samt vem som hjälper föräldern.

BUSA-projektet resultat visar att det går att förändra arbetet med barn och unga som anhöriga om viljan finns. Genom kunskapsbaserat och processinriktat arbetssätt ökar möjligheten till att fler barn och föräldrar uppmärksammas samt erbjuds information och stöd. Pilotverksamheterna har genom BUSA-metoden ökat samsynen och fokus på målgruppen.

Trots de skyddsnät som finns i lagstiftning och Barnkonvention behövs systematik och kunskap för att implementera arbetet med barn som anhöriga i ordinarie arbete. För att uppfylla denna rättighet krävs att målgruppen prioriteras på olika nivåer genom systematiskt, långsiktigt och hållbart arbete. Utvecklingsarbete kring barn och unga som anhöriga bör pågå kontinuerligt. Behovet av att skapa jämlika förutsättningar för anhöriga barn kvarstår efter BUSA-projektet.

Referenser

Folkhälsomyndigheten. (2015). *Implementering med kvalitet*. Artikelnummer: 15097

Leifman, H., Raninen, A. & Sundelin, M. (2014). *Föräldrar i missbruks- och beroendevård och deras barn*. CAN, rapport 141

Sveriges kommuner och landsting. (2013). *Föräldrar i missbruks- och beroendevården: En kartläggning för att stärka barn- och föräldraperspektivet*